

впровадження у навчальний процес сучасних інтерактивних, проблемно-евристичних, комп'ютерних, мультимедійних освітніх технологій.

Література

1. Козир А. В. Педагогічні умови формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А. В. Козир // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка: [зб. наук. праць]. – Луганськ: ЛПУ, 2012. – 196 с. – № 11 (246), Ч. II. – С.11–17.
2. Методичні рекомендації до вивчення предметів художньо-естетичного циклу (2015-2016 н.р). Режим доступу: http://mmomusicmel.blogspot.com/p/blog-page_18.html
3. Опанасюк О. П. Культурологічний вимір сучасної музики. : Стаття для МТ-САЙТУ.pdf Режим доступу: <https://docs.google.com>
4. Степанова Л. П. Педагогічні умови засвоєння підголоскової поліфонії молодшими школярами на уроці музики / Л. П. Степанова // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва “Культурна трансформація сучасного українського суспільства” : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – К. : ДАКККіМ, 2009. – 416 с. – Ч. 1. – С. 370–377.
5. Стеценко К.: Спогади, листи, матеріали / Кирило Стеценко. [Упор. Є.Федотов.]. – К.: Музична Україна, 1981. – 480 с.
6. Шинкаренко В. Мультимедійні технології як засіб компетентнісного становлення майбутніх учителів музики / В. Шинкаренко // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія. – 2013. – Вип. 28(1). – С. 336-340.

УДК 378.011: 78

Сунь Лінян

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН

У статті наведенні діагностичні методики вимірювання готовності до самовдосконалення майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. Показано методи, завдяки яким здійснювалася діагностувальна робота, а саме: анкетування, тестування, опитування (письмове та усне), педагогічне спостереження, методи самооцінки, саморегуляції, творчі вправи. Розроблено три блоки діагностичних завдань, які дозволили вивчити стан стійкого емоційно забарвленого інтересу студентів, творчої активності й здатності до регуляції емоційно-вольового стану у виконавській діяльності, сформованості емпатійно-оцінного ставлення до диригентсько-хорової діяльності.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, диригентсько-хорові дисципліни, діагностика, готовність до самовдосконалення, регуляція емоційно-вольового стану, виконавська діяльність.

В статтє приведенє диагностические методики измерения готовности к самосовершенствованию будущих учителей музыки в процессе изучения дирижерско-хоровых дисциплин. Показаны методы, благодаря которым осуществлялась диагностическая работа, а именно: анкетирование, тестирование, опрос (письменный и устный), педагогическое наблюдение, методы самооценки, саморегуляции, творческие упражнения. Разработаны три блока диагностических задач, которые позволили изучить состояние устойчивого эмоционально окрашенного интереса студентов, творческой активности и способности к регуляции эмоционально-волевого состояния в исполнительской деятельности, сформированности эмпатийно-оценочного отношения к дирижерско-хоровой деятельности.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, дирижерско-хоровые дисциплины, диагностика, готовность к самосовершенствованию, регуляция эмоционально-волевого состояния, исполнительская деятельность.

Article prompting diagnostic methods of measuring readiness for self-future music teachers in the process of conducting and choral disciplines. Displaying the methods by which the work was carried out diagnostically, namely questioning, testing, survey (written and oral), teacher observation, methods of self-esteem, self-creative exercises. Developed three blocks diagnostic tasks allowed to examine the state of sustainable emotive interest of students creative activity and capacity for the regulation of emotional and volitional state in performing activities of formation empathic-evaluative attitude to conducting and choral activities.

Keywords: future music teacher, choral conductor-discipline, diagnostics, performance improvement, regulation of emotional and volitional state, performing operations.

Проблема фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищому навчальному закладі мистецької освіти є важливим періодом для особистісного розвитку студентів, оскільки у цей період у них формуються активні життєві позиції. Ця проблема має досить ґрунтовну теоретико-методичну базу. Особливо це стосується робіт з фахового навчання студентів (Л.Арчажникова, Л.Гаврілова, О.Єременко, Л.Коваль, В.Лабунець, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, Г.Побережна, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Федоришин, В.Шульгіна, О.Щолокова, Д.Юник та ін.); узагальнення досліджень вокально-хорової діяльності студентів у сфері мистецької освіти (В.Антонюк, Л.Василенко, Н.Гребенюк, В.Ємельянов, А.Козир, К.Матвєєва, Т.Смирнова, Л.Хлебнікова та ін.).

Доцільно зазначити, що діагностичний період фахової підготовки майбутніх учителів музики дозволяє визначити рівні їх підготовленості до здійснення продуктивної діяльності. Для проведення експериментальної роботи з методики самовдосконалення майбутніх учителів музики в процесі інтегрованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін, успішного вирішення дослідно-експериментальних задач, практичного підтвердження висунутих теоретичних припущень намічено розв'язання наступних завдань:

проаналізувати існуючий рівень сформованості навичок самоудосконалення майбутніх учителів музики (діагностика стану проблеми); застосувати спеціальні діагностичні методи для з'ясування наявності необхідної вмотивованості, необхідної для прояву навичок самовдосконалення кожного студента; вивчити результати констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Пролонгованою дослідно-експериментальною роботою на діагностичному етапі було охоплено 450 студентів I-V курсів мистецьких факультетів педагогічних університетів. Ми включали до експериментальних груп студентів всіх курсів, оскільки їх вибір навчання у вищому навчальному закладі був свідомим, базувався на отриманому досвіді виконавсько-хорової діяльності в роки навчання у музичних школах та коледжах й обсягу опанованих навчальних дисциплін. Це дає підстави для розуміння ними висунутих у експериментальній роботі теоретичних та практичних завдань, достовірних даних щодо результатів виконання цими студентами експериментальних тестів для діагностики стану проблеми під час експериментальної роботи.

Для проведення констатувального експерименту групи складались зі студентів, які вже мали досвід навчальної та виконавської діяльності, свідомо ставилися до навчання, оволоділи достатньою мірою музичним інструментом та певними диригентськими та вокальними навичками, оперували достатніми компетенціями у власній музично-педагогічній діяльності.

Для проведення діагностичних завдань з досліджуваної проблеми були використані наступні методи: анкетування, тестування, опитування (письмового та усного), педагогічного спостереження, самооцінки. Діагностування проводилося на основі визначених критеріїв самовдосконалення майбутніх учителів музики з урахуванням того, що даний феномен є особистісним утворенням здебільшого рефлексивним та психологічним поняттям та відіграє

значну роль у процесі творення та вдосконалення. У ході експериментальної роботи нами передбачено застосування розроблених критеріїв з показниками сформованості методичних засобів самовдосконалення та опора на зміст встановлених відповідних рівнів з адекватними характеристиками.

Враховуючи доцільність визначених структурних компонентів готовності до самовдосконалення майбутніх учителів музики, ми враховували їх змістові характеристики для обґрунтування критеріїв та показників якості досліджуваного феномена. Основні компоненти, які були нами визначені, а саме: мотиваційно-спрямований, емоційно-когнітивний, емпатійно-оцінний, творчо-регулятивний були узгоджені для конкретизації поставлених діагностичних завдань з використанням необхідної методики та розроблених відповідних педагогічних умов. У процесі цієї роботи готовність до самовдосконалення ми розглядали як складну психолого-педагогічну категорію, яка може бути сформована у межах інтегрованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищому педагогічному освітньому закладі, оскільки її зміст відповідає: віковим можливостям студентів; можливостям студентів, з огляду на їх попередню музичну освіту (коледжі, музичні училища, музичні школи, студії, приватні уроки); їх культурно-освітньому досвіду; специфічній творчій діяльності майбутніх учителів музики, які здатні самостійно оволодівати великою кількістю теоретичного та музично-практичного навчального матеріалу (знання з диригування, постановки голосу, хорового репертуару тощо) завдяки власним зусиллям.

На констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи передбачалось діагностування рівнів сформованості елементів кожного з визначених компонентів методики самовдосконалення майбутніх учителів музики. Для чого було використано указані методи, які дали змогу скласти попереднє уявлення щодо рівня сформованості самовдосконалення майбутніх фахівців музично-педагогічного профілю[1].

Для оцінки діагностичних даних ми застосували п'ятибальну шкалу. За участю незалежних суддів, викладачів студентів, які брали участь у експериментальній роботі та експериментатора були виставлені оцінки після кожного завдання, які відповідали якості їх виконання відповідно встановленим рівням сформованості готовності до самовдосконалення студентів. Оцінки виставлялись у відповідні карти, підсумовувались та узагальнювались наприкінці кожного етапу.

Одним з методів діагностики стало проведення анкетування. Питання анкети було згруповано у декілька блоків для таких завдань: виявлення усвідомленості мотивації щодо необхідності самовдосконалення у навчанні та самостійній роботі студентів в процесі інтегрованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін; пошук власних можливостей, що сприяли б саморозвитку в процесі роботи з хоровим колективом; аналіз наявної зацікавленості у самоудосконаленні у навчальній диригентсько-хоровій роботі.

Мета експериментальної роботи на констатувальному етапі експерименту – розкрити стан означеної проблеми у практиці підготовки майбутніх фахівців. Для досягнення цієї мети змістом головного завдання було запропонувати такий діагностично-дослідний проект, який відповідав би розробленим нами компонентам формування готовності до самовдосконалення майбутніх учителів музики. На першому етапі проекту студентам були запропоновані тестові завдання, проаналізовані відповіді та зроблений проміжний висновок для обрання подальшого шляху дослідження.

Так, перший блок тестових питань, запропонованих у анкеті, завдяки отриманим очікуваним відповідям допоміг зорієнтуватися в якості сформованості першого компонента даного феномена. Визначаючи ступінь сформованості стійкого емоційно забарвленого інтересу до диригентсько-хорової діяльності у навчанні та самостійній роботі студентів, ми встановили виявлену достатню міру стійкого інтересу до фахових дій у студентів, її налагодженості на максимальне отримання знань щодо шедеврів світової хорової музики, вивчення творів хорової спадщини, зокрема сучасних творів, бажання виконувати їх на заняттях диригентсько-хорового циклу, виокремлювати твори, які їм подобаються більше,

або діяти за порадою викладачів та обирати твори разом з ними, що були доки ще невідомими, але визначались яскравою характерністю щодо музичних стилів та жанрів [2].

Розкриваючи ступінь сформованості стійкого емоційно-забарвленого інтересу до диригентсько-хорової діяльності, студенти висловлювали думки про «бажання розказати іншим, як я відчуваю хоровий твір при його розучуванні на заняттях з хорового диригування», або «хочеться заграти партитуру хорового твору з різним інтерпретаційним трактуванням, щоб вибрати кращий виконавський план для розучування її з хором» тощо. Вказуючи на бажання слухати різну хорову музику: сучасні твори, обробки народних пісень, духовну та класичну музику, студенти вважають, що їй «достатньо слухати наодинці та індивідуально переживати» «вслуховуватись у незвичні гармонічні звучання та мелодичні звороти». Багато респондентів охоче слухали класичну хорову різних стилів (віденських класиків, романтичні твори, твори імпресіоністів) у сучасних обробках. Особливо подобалася їм слухати українську народну музику у сучасній обробці, «слідкувати за перебігом навіюваних нею образів». Прикладом такої роботи є українська народна пісня «Щедрик» у виконанні таких колективів як «Пікардійська терція», «Mansound», «Pentatonix» та ін.

Діагностуючи другий блок відповідей, ми загострили увагу на наявності у респондентів другого, емоційно-когнітивного компонента, критерієм якого була міра сформованості емоційно-пізнавального стану, творчої активності та ініціативи, або їх складових елементів. У ході експерименту з'ясовано, що студенти цікавляться хоровою музикою різних країн, вони із фаховою зацікавленістю слухають музику Л.Дичко, М.Скорика, Б.Фільц, Ю.Фаліка. Висловлювались про неї так: «Ця хорова музика нам ближче, тому що там використовуються сучасні гармонічні структури». На жаль, серед опитуваних було мало студентів, які б цікавились фольклорною спадщиною українського народу. Ми можемо це пояснити відсутністю популяризації старовинної фольклорної спадщини України. Цей прорахунок ми маємо виправити за рахунок розширення змісту навчальних дисциплін в педагогічних вищих освітніх закладах України та зокрема, введення навчальної дисципліни «Український хоровий фольклор» (I семестр I курс), в процесі експериментальної роботи з формування самовдосконалення майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інтегрованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Для з'ясування творчої активності та ініціативи майбутніх фахівців у процесі інтегрованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін, було запропоновано декілька питань, що розкривали б їх бажання або вміння створювати музику, розвивати власне музичне мислення, наміри та вміння підбирати на слух, намагатися адаптувати до своїх вокальних можливостей виконання хорових творів (робити аранжування та обробки), грати по слуху теми з хорових творів, оперних фрагментів тощо. З'ясовано, що студенти мало приділяють увагу створенню хорових композицій, невдало підбирають на слух та мало взагалі приділяють часу та уваги цьому виду творчої виконавської діяльності. Їх творчі вподобання більше зосереджуються на частому виконанні сучасних хорових творів малих форм, якщо навіть і імпровізаційного характеру, то нескладних за формою, одноманітних за складом та фактурою.

Ми пояснюємо це тим, що в сучасній хоровій культурі є своя манера співу. З одного боку - активне його застосування в музично-театральних шоу, але там хоровий спів часто виконує роль інструментального супроводу вокалістам, танцювальним епізодам та фрагментам театральних вистав. З другого боку – участь у фестивалях та конкурсах з метою демонстрації своїх професійних досягнень, що є невід'ємною складовою музично-викладацької діяльності вчителя музики в школі. Тому вказані компоненти було виявлено недостатньо сформованими, що спонукало до подальшої дослідницької роботи.

Третім блоком питань анкети ми з'ясували міру сформованості третього, емпатійно-оцінного компонента та його критерію: здатністю до регуляції емоційно-вольового стану у виконавській діяльності студентів, міри сформованості емпатійно-оцінного ставлення до диригентсько-хорової роботи. На питання анкети щодо бажання виконувати творчі завдання майже ніхто з респондентів не обрав відповідь «так». Ті студенти, які висловили бажання

виконати творчі завдання, теж мали на увазі лише творчий підхід до виконання обраних хороших творів, але майже ніхто не забажав зробити аранжування народної пісні, підібрати акомпанемент до неї. Це теж має пояснення. Студенти вступають в університет з недостатнім рівнем фахових знань, тому відповідного досвіду з аранжування або ж навіть підбору простого акомпанементу до мелодії у майбутніх учителів музики майже немає. Приємно, що багато студентів дуже часто слухають хорovu музику самостійно, це прослуховування їм цікаве та приємне (70 % опитаних осіб). До того ж вони висловлюють власну ініціативу щодо вибору хороших творів, які хотіли б диригувати та увести їх у власні навчальні програми (майже 75 % осіб).

Для нашого дослідження мало вирішальне значення, яким чином студенти регулюють свій емоційно-вольовий стан у виконавській діяльності під час звітних випробувань, виконуючи хорovi твори в академічних концертах та інших відкритих виступах. Для цього було проведено усне опитування. Багато студентів відповідали, що їм складніше виступати в умовах відкритих, публічних виступів, диригувати для комісії викладачів (85 % респондентів). Тому, ми, зважаючи на це, розробили методичну програму щодо виконання кожного твору, вивченого самостійно, для невеликої аудиторії, перед декількома студентами в класі, що сприяло б регуляції емоційно-вольового стану у виконавській діяльності майбутніх учителів як виконавців в умовах навчання у вищому навчальному закладі.

З проведеної дослідно-діагностичної роботи ми робимо наступний висновок: третій блок відповідей на поставлені питання засвідчив невпевненість у виконанні самостійних завдань, що знижує їх продуктивність, та низький рівень регуляції емоційно-вольового стану у виконавській діяльності перед різною аудиторією (студентською та викладацькою). Загалом 72 % респондентів надали негативні відповіді на поставлені запитання. Зауважимо, що відсоткове відношення відповідей на всі запитання анкети можуть не дорівнювати ста відсоткам, оскільки всі респонденти давали свої відповіді майже на декілька запитань, тому їх кількість може виходити за межі ста відсоткового бар'єру.

У результаті підрахунку позитивних та негативних проявів респондентів на діагностичному етапі, за результатами ранжування ми розподілили їх умовно за рівнями сформованості самовдосконалення в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін таким чином. На вищому рівні опинилося 18 % респондентів, на середньому 22 % осіб, на низькому – майже 35 % студентів, на незадовільному – майже 25 % респондентів.

У цьому дослідно-діагностичному заході на констатувальному етапі одним із завдань було: запропонувати респондентам визначити власний рівень сформованості готовності до самовдосконалення після ознайомлення зі змістом визначених нами рівнів. Цим заходом ми ставили на меті з'ясувати рівень самостійності майбутніх учителів музики, наявність мистецької рефлексії, намагання дати реальну оцінку своїм диригентсько-виконавським можливостям та особистісним якостям.

У висновках доцільно зазначити, що діагностувальний етап дослідно-експериментальної роботи дозволив визначити рівні готовності до самовдосконалення майбутніх учителів музики у процесі фахового навчання. З цією метою нами було розроблено серію творчих завдань, у ході виконання яких студенти мали проявити здатність до критичного оцінювання власної педагогічної діяльності. Цими завданнями ми ставили на меті з'ясувати, чи зможуть майбутні вчителі музики правильно вибрати методи для вирішення нагальних практичних завдань, оскільки від них вимагалось показати власний підхід до розучування музичного твору з учнями.

Література

1. Психологические тесты в 2-х т. /под ред. А.А. Карелина. – М.: ВЛАДОС, 2003. – Т. 1. – 312 с.
5. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М. Падалки. Колективна монографія / під наук. ред. А. В. Козир. – Вид. друге, доповн. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 402 с.